

In de etalage

Stedelijk Museum Kampen

Aangeboden: portret van Ott van Bronckhorst

door René van Mierlo

December 2001 werd ik verrast door een telefoontje van een particulier met de boodschap: 'Meneer, ik bezit een schilderij van Cornelia toe Boecop, voorstellende "De Kruisiging van Christus". En dat schilderij wil ik wel verkopen' Uiteindelijk werd het uit 1593 daterende schilderij in december 2002 aangekocht.¹

Veiling

Ruim 18 jaar later werd ik verrast door een enigszins vergelijkbaar telefoontje. Op 21 mei 2019 werd naar het museum gebeld door iemand van het veilinghuis Sotheby's in Amsterdam en diezelfde dag ontving ik een veilingcatalogus met objecten die op 22 mei dat jaar in New York geveild zouden worden. Wederom ging het om een werk van de hand van Cornelia toe Boecop (Kampen circa 1555 Sint-Michielsgestel tussen 1630 en 1634), dat in New York geveild zou worden (lot 96) en de vraag luidde natuurlijk of we de intentie hadden om mee te bieden. Dit keer betrof het een mansportret. De afgebeelde heer in kwestie is Ott[o?] van Bronckhorst (1554 na 1606) die in 1606 op de leeftijd van 52 jaar werd geschilderd door Cornelia toe Boecop. Dit en meer weten we door de tekst op de open geslagen bladzijden van het boek. Op het linker blad staat: Aetatis Suae. 52 Anno 1606. Op het rechter blad valt te lezen: J. Cornelia toe/ Boecop genamt/ Hrderuuijk heft/ dijt gemaect: s. Het schilderij is rechtsboven voorzien van een familiewapen.

Waar in 2001 een jaar volgde van onderzoek naar de echtheid van het schilderij en het onderhandelen met de toenmalige eigenaar, daar was de tijd om actief te handelen nu wel zeer beperkt, namelijk ruim één dag. De geschatte richtprijs was tussen de 30.000 en de 50.000 dollar. Gezien het forse bedrag en de geringe hoeveelheid tijd om iets te kunnen ondernemen liet ik - na overleg met de toenmalige directeur - de veiling voorbijgaan. Het schilderij werd die avond niet afgehamerd, maar tijdens de

De Kruisiging van Christus.
Olieverf op paneel,
90,5 x 68 cm. 1593.

aftersale tegen vermoedelijk iets meer dan de laagste richtprijs verkocht aan de New Yorkse kunsthandelaar Lawrence Steigrad.

Eerder dat jaar, namelijk op 1 januari 2019, werd het desbetreffende schilderij onder de titel 'Portret van een heer' (lot 211) ook al geveild.² Veilinghuis Nadeau in New England (USA) bood het aan met een geschatte richtprijs van 3.000 tot 5.000 dollar. Het schilderij werd uiteindelijk afgehamerd op 16.800 dollar, exclusief de veilingkosten, hetgeen fors boven de raming lag, waarna het in de *aftersale* bij Sotheby's bij benadering nog een keer over de kop te ging.

Hiermee is het verhaal echter nog niet ten einde. Op 10 oktober 2019 werd het schilderij door kunsthandelaar Lawrence Steigrad aan het Stedelijk Museum Kampen aangeboden voor het bedrag van 85.000 dollar.

Portret van Johan van der Vecht (ca. 1553-1626). Olieverf op paneel, 107,5 x 86 cm. 1595.

Familierelaties

Nu wordt het tijd om nader in te gaan op het schilderij en de vervaardiger daarvan.

Cornelia toe Boecop was een dochter van de kunstschilder Mechtelt van Lichtenberg (circa 1520-1598) en Egbert toe Boecop. Van Mechtelts hand zijn vier schilderijen bewaard gebleven, één bevindt zich in het Centraal Museum Utrecht, de overige drie behoren tot de collectie van het Stedelijk Museum Kampen. Mechtelt en Egbert kregen vijf dochters en een zoon. Twee van de dochters traden in hun moeders voetsporen en werden ook door haar onderricht in het schilderen: Cornelia en Margaretha. Van beide dochters zijn nog minder werken bekend dan van Mechtelt. Van de hand van Margaretha kennen we alleen het schilderij 'De vier evangelisten', daterend uit 1574.

Portret van Ott van Bronckhorst (1554-na 1606). Olieverf op paneel, 96,2 x 76,3 cm. Collectie: Het Rijksmuseum.

De verblijfplaats ervan is onbekend.³ Van Cornelia waren tot voor kort twee schilderijen bekend: het hierboven aangehaalde 'De Kruisiging' en een 'Portret van een man', gesigneerd en gedateerd 1595 en eveneens behorend tot de collectie van het Stedelijk Museum Kampen. Het gedeelde wapen linksboven op het portret is door de Kamper amateurhistoricus Kees Schilder geïdentificeerd als zijnde dat van de familie Van der Vecht-Van Zuylen van Nijevelt. De geportretteerde zou Johan van der Vecht (circa 1553-1626) moeten zijn, één van de twee zonen van Hendrik van der Vecht (?-1592) die van 1553 tot 1558 burgemeester van Kampen en van 1564 tot 1575 burgemeester van Utrecht was. Tussen deze Johan van der Vecht en Cornelia was - voor zover bekend - geen familierelatie, maar als dame van adellijke komaf had zij wel contacten in regentenkringen.

Hoe anders is dat het geval met het portret van Ott van Bronckhorst. Hier is wel sprake van een familierelatie. Cornelia trouwde voor 1601 met Roderick van Harderwijk. De afgebeelde Ott van Bronckhorst trouwde in 1590 met Cornelia's volle nicht en schoonzus Johanna van Harderwijk. Daarmee werd Ott van Bronckhorst een zwager van Cornelia en Roderick.⁴

Over Ott van Bronckhorst is weinig bekend. We weten dat hij een zoon van Assuera van Arler en Joest [Joost?] van Bronckhorst⁵ was. Het fraaie schilderij zelf vertelt iets meer over de persoon in kwestie. Het eerste dat opvalt is het goed verzorgde gezicht dat ons recht aankijkt. De opgeheven rechterhand met opgestoken duim en wijsvinger suggereert dat de man ons wat te vertellen heeft en mogelijk welbespraakt is. Zijn handen worden gesierd met maar liefst vijf gouden ringen, als teken van welvaart en status. De ring aan de wijsvinger van de linkerhand is een zegelring, in vroeger tijden gebruikt om brieven en documenten mee te 'bezegelen'. Ook de deftige zwarte mantel en zeer zeker de kostbare molensteenkraag of plooiakraag werden gedragen door de elite. Chique Handschoenen zoals Ott die in zijn linkerhand houdt werden alleen maar gedragen door mensen die geen fysieke arbeid verrichtten. Verder is nog een S-vormig gouden sieraad op de mantel zichtbaar.

De tafel toont ons twee boeken. Een opengeslagen boek waar Cornelia een aantal basisgegevens in heeft geschilderd en een gesloten rechtopstaand boek. Beiden wijzen op de intellectuele onderlegdheid van Ott van Bronckhorst.

Oeuvre

Het lijkt aannemelijk dat Cornelia meer portretten gemaakt heeft dan er nu bekend zijn. Net als haar moeder en haar zuster Margaretha bleef zij ook nadat zij getrouwd was schilderen. Tijdens haar leven werd altijd aan haar gerefereerd als kunstenaar. Afkomstig uit adellijke kringen bewoog zij zich tussen notabelen die een portret ongetwijfeld naar waarde wisten te schatten. Het is dan ook goed denkbaar dat er in de toekomst meer werken van Cornelia tevoorschijn zullen komen. Tot nu toe bestaat haar bekende oeuvre dus uit drie schilderijen. In de literatuur wordt echter regelmatig gerept van ook een vierde schilderij en dat zou een 'Portret van een vrouw' moeten zijn.⁶ Met die vage omschrijving houdt het op. Nergens is dit schilderij afgebeeld, nergens wordt vermeld waar het zich bevindt. Signatuur en datering? Worden nergens genoemd.

Kopen of niet?

Is de vraag die nu beantwoord moet worden. Voor aankoop pleit dat het werk gemaakt is door een vrouwelijke kunstenaar die geboren is in Kampen en daar ook een tijd als kunstenaar werkzaam is geweest. Het feit dat er maar weinig werken van Cornelia's hand bekend zijn, versterkt de wens om het schilderij aan de Collectie Kampen toe te voegen. Daar staat tegenover dat de afgebeelde persoon geen enkele relatie met Kampen heeft, waardoor het moeilijk in de vaste presentatie in te passen is.

Het zou mooi zijn als de vaste museale presentatie op onderdelen eens flink gewijzigd kon worden. Bijvoorbeeld door twee zalen her in te richten met werken uit de zogenoemde 'Kamper schilderschool' die hier tussen 1540 en 1650 welig bloeide.⁷ Voor de korte termijn ontbreken hiervoor echter de financiën.

Natuurlijk kan het schilderij ingezet worden bij bepaalde tijdelijke tentoonstellingen, bijvoorbeeld als het gaat over portretten, vroeg 17de-eeuwse mode, de familie Toe Boecop enzovoort. Vooralsnog zou het schilderij voor een groot deel van de tijd echter zijn opgeslagen in een museaal depot. Dat maakt fondsenwerving voor aankoop onmogelijk. Fondsen als bijvoorbeeld de Vereniging Rembrandt leveren - terecht - geen financiële bijdrage voor aankoop van een kunstwerk als het vervolgens een groot deel van de tijd in het depot zal verblijven.

Ook als museum moet je je afvragen of een dergelijke aankoop gerechtvaardigd zou zijn. Nog los van de vraagprijs, waar overigens ongetwijfeld wel over te onderhandelen valt. Het aanbod van kunsthandelaar Lawrence Steigrad werd dan ook om de hier genoemde redenen helaas afgeslagen.

Nu maar wachten op het moment dat er opnieuw een werk van Cornelia toe Boecop op de markt komt. Hopelijk duurt dat niet weer achttien jaar...

Verrassende wending

Terwijl ik de bovenstaande twee regels op donderdag 30 januari 2020 schrijf, rinkelt opnieuw de telefoon. De dame van de receptie zegt: 'Ik heb hier iemand van het Rijksmuseum voor je aan de telefoon' en verbindt mij door. Het verrassende gesprek dat toen volgde vat ik hier kort samen. Het Rijksmuseum heeft het 'Portret van Ott van Bronckhorst' aangekocht van Lawrence Steigrad en het bevindt zich inmiddels al in Amsterdam. Het Rijksmuseum achtte het werk van één van de vroegste vrouwelijke kunstenaars dusdanig belangrijk voor de Collectie Nederland dat men besloot tot aankoop.⁸ 'Of het niet een goed idee zou zijn om het schilderij op enig tijdstip dit jaar

in Kampen, waar Cornelia toch haar wortels heeft liggen, te presenteren?' Bovendien heeft het Stedelijk Museum Kampen een aantal werken van Cornelia en haar moeder in de collectie. Het antwoord laat zich raden. Hiermee was het gesprek nog niet afgerond, er volgde nog meer goed nieuws. Het schilderij wordt niet opgenomen in de vaste presentatie van het Rijksmuseum. Daarmee is de mogelijkheid bespreekbaar om het werk op termijn in (langdurig) bruikleen te krijgen.⁹ Misschien dat het dan toch mogelijk wordt over niet al te lange tijd een semipermanente presentatie te maken rond de 'Kamper schilderschool'.

Noten

1. Zie voor het hele verhaal hierover de *Kamper Almanak* (2003) 50-53.
2. In een nog verder verleden werd dit schilderij ook al geveild, namelijk op 18 februari 1947 bij het Haags Venduehuis (lot 69), waarna het portret bij een particuliere verzamelaar in Connecticut (USA) belandde.
3. In 1962 werd het te koop aangeboden door kunsthandel Katz in Apeldoorn, waarna het uit het zicht verdween.
4. Na het overlijden van Roderic hertrouwde Cornelia met haar achterneef Egbert toe Boecop van Houwenberg.
5. Joest of Joost van Bronckhorst trouwde voor 1555 met Assuera van Arler (voor 1530- circa 1597). Gedurende zijn leven was hij in ieder geval tussen 1568 en 1578 schepen in Harderwijk. In 1571 werd hij zelfs als burgemeester vermeld. Hij overleed voor 1587. E.J. Veenstra, 'Het ontstaan van Harderwijk', *Westerheem* 33 (1984) 4, p. 165.
6. Zie onder andere:
<http://resources.huylgens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/BoecopCornelia> en K. van der Stighelen en M. Westen, *Elck zijn waerom. Vrouwelijke kunstenaars in België en Nederland 1500-1950*, (Gent 1999) 140.
7. Zo rond 1540 kende Kampen een bloeiende schilderschool die in eerste instantie bestond uit de schilders Ernst, Jacob en Albert Maler. Andere kunstenaars van naam zijn Mechtelt, Margaretha en Cornelia toe Boecop en de kunstenaars Hendrick en Barent Avercamp.
8. Het schilderij werd voor ruim 50.000 euro verworven.
9. Dat zou dan het tweede kunstwerk zijn dat het Stedelijk Museum Kampen in langdurig bruikleen krijgt van het Rijksmuseum Amsterdam: sinds september 2011 hangt het werk 'Ijsvermaak' van Hendrick Avercamp (1584-1634) hier op zaal.